

REMISSVAR från Sveriges Auktoriserade Tolkar

Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk

SOU 2018:83

1. Angående förslaget om att **förstatliga tolkförmedlingen**, eller i vart fall införa någon form av statlig tolkportal

Vi inom SAT håller med utredningen om att det behövs ett bättre sätt att **hantera avvikelser, stötta tolkar på olika sätt, och erbjuda stödsamtal/handledning efter påfrestande tolkningar**. Vi har svårt att uttala oss om huruvida lösningen på detta är att förstatliga tolkförmedlingen. Bland våra medlemmar råder det delade meningar om vem som ska hålla i själva tolkförmedlandet: staten eller privata (i några fall kommunala) tolkförmedlingar.

Några av oss är tillräckligt gamla för att ha tolkat på den tiden som tolkförmedlingen sköttes av kommunerna. På den tiden fick vi bättre stöttning, bättre handledning och ett bättre bemötande än vad som sker nu. Tolkförmedlarna var mer professionella, hade t ex ofta själva arbetat som tolkar, och hade djupare kunskaper om branschen och villkoren för tolkar. Nuförtiden är en genomsnittlig tolkförmedlare **i bästa fall** en person med korrekt bemötande av tolken, samt med *någon* kunskap om yrket.

Vi anser att en enhetlig rikstäckande tolktaxa bör införas, för att undvika att kvalificerade tolkar enbart tar uppdrag inom de avtal som ersätts enligt Domstolsverkets taxa. Dock vill vi påpeka att arvodet i Domstolsverkets tolktaxa är artificiellt lågt: det har satts av en "kund" som betraktar sig själv i det närmast som en monopolsköpare som kan diktera sina egna priser. Detta är emellertid inte sant, då tolkar kan välja att lämna yrket och eller i vissa fall verka på en privat eller internationell marknad där arvodet är två till tre gånger högre än vad Domstolsverket erbjuder. Domstolsverkets nuvarande taxa måste därför ses som ett golv för vad som kan accepteras som ett rimligt tolkarvode, och inte ett tak, om vi vill förbättra tillgången till tolkar i offentlig sektor.

2. Angående förslaget om **skärpt tillsyn**

Vi inom SAT håller med om att det behövs en bättre tillsyn. Tillsynen är en fråga som vi hela tiden kommer tillbaka till, eftersom det finns så mycket som behöver förbättras. Då menar vi tillsyn över såväl auktoriserade som icke auktoriserade tolkar, samt såväl tolkförmedlare som tolkbeställare/tolkanvändare.

Det mest flagranta missförhållandet som borde bli föremål för en regelmässig och effektiv tillsyn är enligt oss att tolkuppsdrag inte tillsätts med högsta tillgängliga kompetens. Våra medlemmar har försett oss med otaliga exempel på att kompetensprincipen (i första hand

RT/ST, i andra hand AT o s v) frångås. Exempelvis följer inte landets tingsrätter JK:s beslut som fastställde prioriteringsordningen RT – AT – UT.

Andra myndigheter, såsom Migrationsverket och Arbetsförmedlingen, har en uttalad policy om att avropa de billigaste tolkarna i många ärenden. Detta kan vid en första anblick hålla ner kostnaderna för tolkning, men följdkostnaderna för samhället blir skyhöga för utredningar som måste göras om på grund av undermålig tolkning, felaktiga beslut som överklagas i onödan, ökade vårdkostnader till följd av vårdskador efter missförstånd mellan sjukvårdspersonal, bidragsfusk som inte upptäcks, o s v. Listan kan göra lång över vad som kan gå fel när myndighetspersoner inte kan förmedla information eller inhämta information på ett riktigt sätt. Och man kan inte ens sätta ett pris på den skada som görs utifrån det mänskliga perspektivet när en patient skadas i vården, eller en asylsökande utvisas på oriktiga grunder och möter en säker död.

Vi misstänker, men kan inte bevisa, att detta sker av kostnadsskäl, kanske även på grund av okunskap. Enligt våra erfarenheter är det ytterst få kunder som ens överväger möjligheten att boka in datum och klockslag för domstolsförhandlingar et cetera efter tillgången på kvalificerade tolkar.

Ett annat missförhållande som tolkar inte är så villiga att prata högt om är att man tyvärr som tolk riskerar att bli "svartlistad" av en tolkförmedling på oklara grunder. En stor rädsla för repressalier från förmedlingarna finns i en del tolkgrupper, och man är därför rädd att påpeka missförhållanden vilka innebär avsteg från *God tolksed*, som t ex att tolken inte får lov [sic!] att tolka allt som sägs. Vi ser därför fram emot att endast Kammarkollegiet eller annan lämplig och kunnig myndighet ska utöva tillsyn över tolkarna, på ett transparent och rättssäkert sätt.

Vi delar utredningens beskrivning och analys av problembilden, och vi ger därför ingen ytterligare motivering till varför vi är positiva till en skärpt tillsyn.

3. Angående tydligare kompetenskrav

Se vårt svar under punkt 2. Det är ingenting annat än en skandal att kunderna inte får auktoriserad tolk till uppdrag när sådan finns att tillgå inom rimligt geografiskt avstånd. Om kompetenskraven blir tydligare kommer man lättare att förverkliga utredningens skrivning: "Offentlig sektor [...] använder befintliga tolkresurser mer flexibelt och effektivt", eftersom man slipper göra om förhör, läkarundersökningar och rättegångar p g a undermålig tolkning.

Vilka är incitamenten för tolkförmedlingar att tillhandahålla högsta tillgängliga tolkkompetens? Som det är nu så får förmedlingen nästan samma förmedlingsavgift för att förmedla en UT som för att förmedla en AT eller RT. Man borde se över möjligheten att differentiera dessa ersättningar mycket mer, som ytterligare ett sätt att få bort oskicket med att tillhandahålla icke auktoriserade tolkar trots att auktoriserad finns att tillgå inom rimligt geografiskt avstånd.

Den som inte är auktoriserad eller utbildad tolk bör inte kunna kalla sig tolk. De bör heta språkhjälpare, språkassistenter eller liknande.

4. Angående förslaget att ”**Tolkyrket värderas och professionaliseras**, vilket på sikt även leder till mer traditionella partsförhållanden, förbättrad arbetsmiljö, högre sysselsättningsgrad och stabilare situation på arbetsmarknaden för tolkar”.

Vi delar utredningens beskrivning och analys av problembilden och säger helt enkelt att detta låter bra. Vi hänvisar till vårt svar under punkt 1.

Dock erbjuder utredningen få konkreta förslag på hur man kan åstadkomma detta, förutom att i framtiden anställa tolkar i statens regi eller att kräva en genomgången högskoleutbildning i området för att kunna bli auktoriserad tolk.

Detta ser vi som problematiskt, eftersom många svenska myndigheter i nuläget till och med verkar vidta aktiva åtgärder för att *motverka* en möjlig förbättring av tolkarnas status eller yrkesstolthet. Ett exempel är att de flesta domstolar i landet i dagsläget tillämpar samma sorts säkerhetskontroll gentemot auktoriserade tolkar vid inpassering i domstolsbyggnaden som de gör gentemot allmänheten. Detta trots att auktoriserade tolkar har genomgått en redbarhetsprövning genom Kammarkollegiets försorg, och kan få Kammarkollegiets behörighetskort som de enkelt kan visa upp för säkerhetspersonal vid inpassering. Vilka tillkortakommanden det kan finnas som gör att Kammarkollegiets redbarhetsprövning inte anses likvärdig den säkerhetsprövning som domstolen gör för sina egna anställda, om det nu görs, framgår inte. Dessa riktlinjer kostar staten mycket pengar helt i onödan, eftersom tolkar måste komma med mer tidsmarginal än de annars skulle göra för att hinna igenom säkerhetskontrollen, och i många fall köa, före uppdraget. Detta blir spilltid som staten måste ersätta.

Det är också ett faktum att många av våra kollegor känner sig kränkta och diskriminerade av policyn med säkerhetskontroll även för auktoriserade tolkar. Situationen skulle vara en annan om *alla* som skulle komma in i domstolsbyggnaden gick igenom samma sorts säkerhetskontroll. Men det finns undantag för de ”finare” yrkena. Många auktoriserade tolkar känner, när en sommarnotarie går in i domstolen genom personalingången utan den minsta säkerhetskontroll, men en auktoriserad tolk med mångårig erfarenhet vid samma domstol kontrolleras på samma sätt som helt okända personer från allmänheten, att det främsta syftet med säkerhetskontrollen är att göra skillnad på folk och folk.

Fler exempel finns, där tolkar som till exempel hänvisar till Justitiekanslerns beslut 4970-08-21 och 3535-13-21 för att försöka få ut handlingar inför ett sammanträde till och med kan nekas tillgång till offentliga handlingar eller bemötas av total tystnad från rättens sida, och se sig tvungna att avsäga sig uppdraget för att de helt enkelt inte kan säkerställa att målet inte kräver någon sorts speciell kunskap som de inte besitter.

Vi behöver nog inte understryka hur upprepade svårigheter av denna sort kan slå mot arbetslusten hos våra kollegor. Om staten på allvar vill värdera och professionalisera tolkyrket, kunde en bra startpunkt vara att genom lag frånta domstolar möjligheten att neka auktoriserade tolkar tillgång till handlingar i mål där de har i uppdrag att arbeta, samt att genom lag undanta domstolar möjligheten att underställa auktoriserade tolkar i tjänst som kan uppvisa Kammarkollegiets behörighetskort en säkerhetskontroll som *inte* gäller för *samtliga* tjänstgörande vid domstolen.

5. Angående förslaget att **auktorisation fr o m år 2024 ska förutsätta godkänd utbildning till tolk**

Tanken är god, och vi välkomnar den intention som genomsyrar utredningens betänkande, att höja den allmänna kompetensnivån hos tolkar. Dock ställer vi oss frågande till detta förslag, eftersom:

- Är det realistiskt att kunna anordna utbildningar också i föga frekventa tolkspråk? Redan nu är det svårt att få till utbildningar i "små" språk.
- Är det realistiskt att tänka sig att utbildningar kommer att finnas i hela Sverige? Kommer tillgången på utbildning annat än i de allra största språken att kunna anordnas i norra halvan av vårt land?
- Vill man verkligen utestänga tolkar som utbildat sig utomlands, eller förvärvat sina kunskaper och färdigheter på annat sätt?

6. Angående förslaget att **inrätta ett tolkråd**

Tanken är god, och vi ser gärna att tolkarnas olika intresseorganisationer bjuds in att delta i detta tolkråds verksamhet.

7. Angående **kostnadseffektiviteten**

("Regeringen önskar särskilt remissinstansernas bedömning av om kostnadseffektiviteten i tolktjänsterna")

Vi beklagar att s k "dumsnålhet" är vanligt förekommande, vid tillsättning av tolk och i upphandlingar där pris får vara allenarådande på bekostnad av kvalitet.

Ett aktuellt exempel som vi känner till är kunder som förbjuds att anlita platstolk eftersom det är för dyrt. De måste då anlita telefontolk, även när *auktoriserad tolk i samma stad* finns tillgänglig. Man tänker då inte på att platstolkning är mer kostnadseffektivt eftersom tolkningen går snabbare. Detta eftersom tolken bättre hör vad som sägs, snabbare och

smidigare kan avbryta när samtalsdeltagarna pratar i för långa sjok, och kan tolka simultant när tolken har den kapaciteten.

Vi skulle önska att upphandlande myndigheter ställde sig följande frågor:

Hur mycket kostar det inte att behöva göra om asylförhör, läkarundersökningar och rättegångar p g a undermålig tolkning? Vad är kostnaden för tolkanvändande myndighet och sjukvårdsinrättning? Vad är kostnaden och lidandet för patienten/klienten?

Vilket incitament finns det för tolkförmedlingen att skicka en auktoriserad tolk när uppdrag då man tillhandahåller en *icke auktoriserad* tolk genererar samma arvode som då man tillhandahåller en *auktoriserad*?

SAT – Sveriges Auktoriserade Tolkar vill slutligen gratulera regeringen till att ha fått en väl genomförd och insiktsfull genomlysning av tolkbranschen. Vi hoppas att grundligt genomtänkta reformer kan göras, vilket ligger i tolkarnas och de tolkanvändande instansernas, och inte minst i allmänhetens intresse.

Lund, den 20 maj 2019

Styrelsen för Sveriges Auktoriserade Tolkar